

Основні завдання щодо забезпечення якісних освітніх послуг дітям з особливими потребами: досвід Волині

Валентина ЗАГРЕВА,

начальник управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації

Розвиток демократичного суспільства, надання рівних прав кожному громадянину незалежно від стану здоров'я є пріоритетом державної соціальної політики в Україні. На сьогодні питання навчання дітей з особливими освітніми потребами надзвичайно актуалізувалося. Одним із напрямів його вирішення є впровадження інклюзивної освіти, що дає змогу реалізувати право дітей з особливими потребами на якісну освіту.

Новий формат школи вимагає: формування позитивної громадської думки щодо інклюзії наукового та навчально-методичного забезпечення й термінової підготовки відповідних кадрів, підвищення фахового рівня педагогів в означеному напрямі.

1. Впровадження інклюзивної освіти в дошкільних навчальних закладах

Одним із першочергових завдань держави є забезпечення якісних освітніх послуг дітям починаючи з дошкілля. Тому прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про дошкільну освіту» (про інклюзивну освіту в дошкільних навчальних закладах) забезпечить правову основу для здобуття дітьми із особливими освітніми потребами якісної дошкільної освіти за місцем проживання.

На Волині зроблено перші кроки щодо впровадження інклюзивної освіти. Для задоволення освітніх потреб дітей цієї категорії у 18 дошкільних навчальних закладах комбінованого типу функціонує 45 груп спеціального призначення, де поряд із дошкільною освітою проводиться кваліфікована корекційно-відновлювальна робота для 631 дитини з особливими освітніми потребами. Відкрито шість дошкільних інклюзивних груп, в яких виховується 19 дітей.

2. Кадрове та навчально-методичне забезпечення

Впровадження якісної освіти неможливе без:

– підготовки достатньої кількості фахівців для роботи з дітьми цієї категорії;

– оновлення змісту освіти шляхом запровадження сучасних спеціальних навчальних програм, нових навчальних планів, розроблення та видання достатньої кількості спеціальних підручників, наочно-дидактичних матеріалів, посібників для роботи з дітьми із особливими освітніми потребами.

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти забезпечує спеціальну підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для роботи з дітьми із особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного навчання у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах. До плану курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, керівників закладів освіти, вихователів, вчителів початкових класів, практичних психологів, дефектологів введено лекції на теми «Вступ до інклюзивної освіти», «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання».

3. Фінансове забезпечення

Виконання поставлених завдань неможливе без належного фінансування дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, що передбачає кошти для придбання:

– наочно-дидактичних матеріалів, необхідних комп'ютерних навчальних програм (для дітей з порушеннями органів зору та слуху);

– обладнання для кабінетів (фізики, математики, хімії, біології, географії, історії та ін.);

– меблів, пристосованих для навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

4. Завдання органів управління освітою на місцях

Першочерговим завданням управлінь освіти і науки обласних державних адміністрацій є координування діяльності управлінь (відділів) освіти щодо забезпечення якісної освіти дітей з особливими

освітніми потребами передусім за місцем їхнього проживання, що охоплює:

- впровадження інтегрованого, інклюзивного навчання, забезпечення реабілітації та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами;

- забезпечення системної консультативно-роз'яснювальної роботи серед керівників навчальних закладів, педагогічних працівників, батьків, громадськості щодо права дітей з особливими потребами на освіту в загальношкільному середовищі;

- забезпечення системної корекційно-розвивальної допомоги учням з порушеннями психофізичного розвитку, які навчаються у спеціальних та інклюзивних класах/групах, шляхом співпраці дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів із навчально-реабілітаційними центрами, спеціальними загальноосвітніми школами (школами-інтернатами);

- створення архітектурної доступності дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів для навчання дітей з обмеженими фізичними можливостями;

- забезпечення підвезення учнів з порушеннями опорно-рухового апарату спеціально пристосованими автобусами з місця проживання до місця навчання дитини.

За оперативними даними, в області налічується 11 928 дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами, – 460. Кількість дітей з особливими освітніми потребами, які інтегровані у загальноосвітні навчальні заклади, – 2540, навчаються за індивідуальною формою – 715. Активізовано роботу з упровадження інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. На сьогодні у 85 класах 56 шкіл організовано інклюзивне навчання для ста дітей з особливими освітніми потребами (2012–2013 н.р. – 16 учнів), з якими працюють 26 асистентів учителя). Діє мережа гуртків, груп, клубів, об'єднань, до роботи в яких упродовж 2013–2014 н.р. залучено 2388 дітей з особливими освітніми потребами.

З метою створення умов для соціалізації дітей зазначеної категорії налагоджено дієву співпрацю з громадськими організаціями: обласні дитячі громадські організації «Центр розвитку дитини», «Батьки дітей з синдромом Дауна та іншими порушеннями розвитку», «Янголятко» та ін. Для організації соціального супроводу дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, постійно залучаються волонтери – учнівська та студентська молодь.

Функціонує сім спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) та три навчально-реабілітаційні центри, в яких комплексну реабілітацію отримують 1312 дітей.

На базі спеціальних навчальних закладів та навчально-реабілітаційних центрів організовано роботу постійно діючих консультативних пунктів, що надають допомогу педагогам та батькам у проведенні

корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку. Крім того, у Рожищенському навчально-реабілітаційному центрі (для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату) функціонують інклюзивно-реабілітаційна та оздоровчо-реабілітаційні групи. До складу оздоровчо-реабілітаційних груп входять діти з інвалідністю, які навчаються у загальноосвітніх школах міста та навколишніх сіл і проходять в Центрі медичну та соціальну реабілітацію. До інклюзивно-реабілітаційної групи входять діти з області, які отримують реабілітаційні послуги у зазначеному закладі та навчаються в інклюзивних класах загальноосвітньої школи-партнера, що знаходиться поряд із Центром.

Для розширення спектра корекційно-реабілітаційних послуг відкрито відокремлене дошкільне відділення Крупівського навчально-реабілітаційного центру, яке на сьогодні забезпечує ранню психолого-медико-педагогічну реабілітацію та соціалізацію дітей з порушеннями психофізичного розвитку з різних регіонів області.

Упродовж десяти років проводиться Спартакіада Волині серед спеціальних навчальних закладів під гаслом «Ти зможеш, якщо зміг я!», в рамках якої організовуються змагання з міні-волейболу, міні-футболу, легкої атлетики та за програмою дитячих ігор «Веселі старты», в яких беруть участь понад 680 учнів.

До Дня захисту дітей проводиться традиційний конкурс-огляд художньої самодіяльності серед вихованців спеціальних навчальних закладів.

Для забезпечення соціалізації, трудової реабілітації дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, на базі спеціальних шкіл-інтернатів організовано навчання за напрямками: столярна та швейна справа, сільськогосподарська праця, квітникарство, «муляр-штукатур». Випускники цих закладів можуть продовжити професійну підготовку в Локачинській філії Оваднівського професійного ліцею за професіями «крavecь» та «муляр-штукатур», в професійно-технічному училищі №11, м. Нововолинськ за професією «оператор комп'ютерного набору» та Луцькому центрі ПТО за професією «крavecь».

Луцький інститут розвитку людини «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» продовжує професійну підготовку молоді з обмеженими можливостями. У навчальному закладі функціонує відділення реабілітаційного супроводу, в складі якого – науково-дослідна лабораторія функціональної діагностики та реабілітації. На базі відділення працює центр «Надія», його мета – комплексна реабілітація осіб з обмеженими функціональними можливостями в системі їхньої професійної та соціальної адаптації.

5. Створення умов для діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій

Важливу роль відіграє діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій, що забезпечують

діагностичну, просвітницьку, консультативно-роз'яснювальну роботу, системну психолого-педагогічну підтримку дітей з порушеннями психофізичного розвитку та їхніх батьків за місцем проживання. Створення належних умов для діяльності обласних та районних (міських) психолого-медико-педагогічних консультацій на постійно діючій основі, забезпечення їх необхідною кількістю фахівців з відповідною освітою на сьогодні є як актуальними, так і проблемними питаннями. В усіх 20 адміністративно-територіальних регіонах області створено психолого-медико-педагогічні консультації, в роботі яких задіяно 129 фахівців. Загалом введено 18 посад завідувачів районних (міських) консультацій, з них 11 – протягом 2013–2014 н.р.

У 2013 р. консультації провели 345 діагностичних засідань, під час яких психолого-педагогічне

вивчення пройшли 2678 дітей. Фахівцями надано 3013 консультацій та проведено 5140 індивідуально-корекційних занять з дітьми. Кроки, зроблені в цьому напрямі на державному та регіональному рівнях, є показником комплексних змін щодо поліпшення життя дітей з особливими освітніми потребами та їхніх сімей.

Сьогодні кожна дитина має право на повноцінне життя в умовах, що гарантують її гідність, сприяють розвитку впевненості в собі, а також право на особливу турботу і доступ до якісної освіти, активне соціальне та культурне життя. Ми й надалі будемо сприяти створенню всіх належних умов для надання якісних освітніх послуг дітям з особливими потребами, враховуючи їхні індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності та освітні запити населення.

ФОТОРЕПОРТАЖ

З досвіду роботи НРЦ «Левеня», м. Львів

НРЦ «Левеня» є експериментальним закладом всеукраїнського рівня. Основна мета діяльності – створення моделі ранньої психолого-медико-педагогічної допомоги дітям з особливостями розвитку та організація навчання і реабілітації сліпоглухих дітей в умовах освітнього закладу нового типу.

В Центрі навчаються, виховуються та отримують корекційно-педагогічну допомогу і лікування більш як 200 дітей з різноманітними вадами зору (в тому числі сліпі, сліпоглухі та діти з комбінованим дефектом) віком від 0 до 12 років.